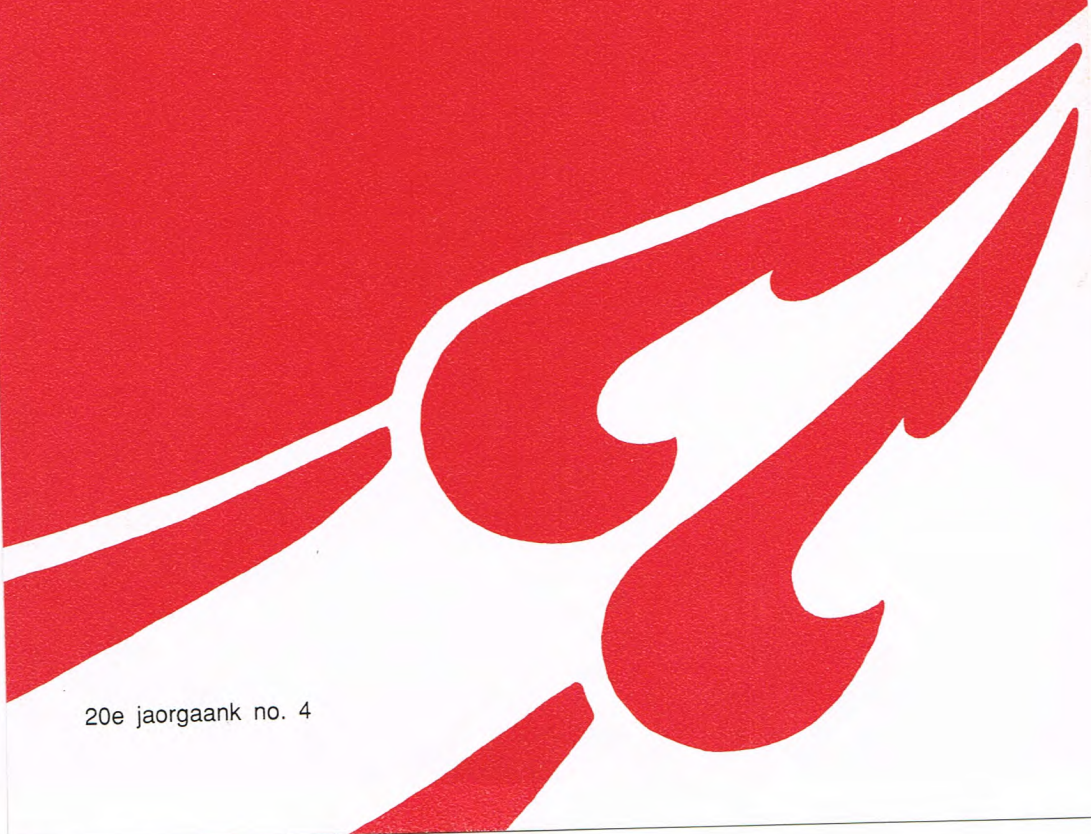
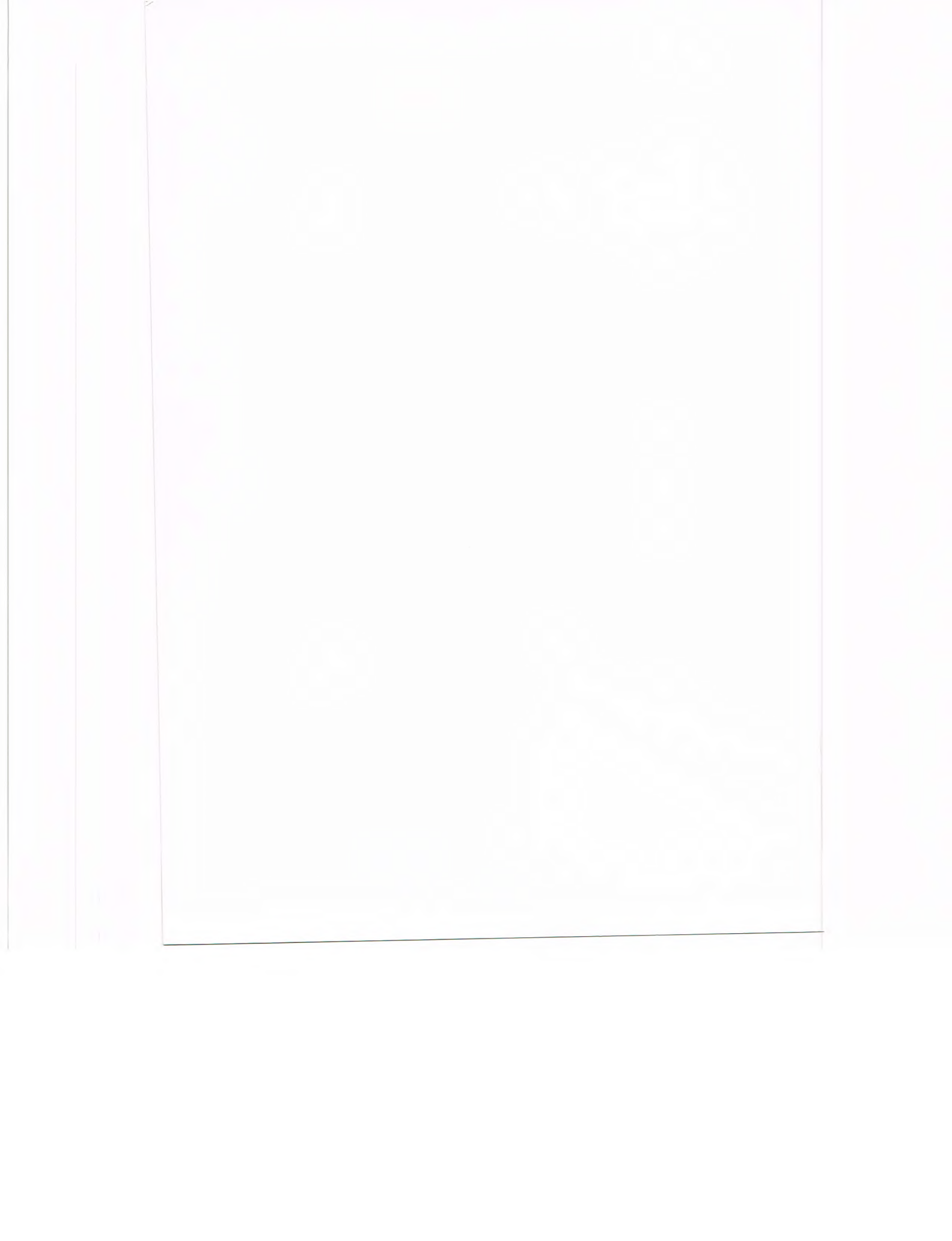

de ovend

20e jaorgaank no. 4

de ovend

augustus 1992

twintigste jaorgaank no. 4

In dit blad verschiene bi'jdregen op et terrein van de Stellingwarver schrieveri'je, taelkunde, volkskunde, geschiedenis en taelbeweginge. De Ovend wodt uitgeven deur de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, en komt zes keer over de heerd bi'j de leden /ab.

Redakteur: Johan Veenstra.

Bureau-redakteur: Pieter Jonker.

Zetwark: Trijnie Gibcus-Telkamp.

Omslag: Sietske A. Bloemhoff

Alle correspondeensie, inlichtings, adm./ab.: Stichting Stellingwarver Schrieversronte, Bongheer 1, 8431 GT Oosterwoolde, Postbusse 138, 8430 AC Oosterwoolde.

Tillefoon (05160)14533.

Lidm./Ab.: f 17,50 in 't jaor.

ISSN 0166-7351.

D'r mag gien wark uut dit blad overneumen wodden zonder schriftelik goedvienen van de maeker(s).

INHOOLD:

Henk Bloemhoff <i>Et Stellingwarfs Woordeboek</i>	98
<i>Twintig jaor schrieveri'je in et Stellingwarfs</i>	101
Klaas Knillis Hofstra <i>berlien 1991</i>	112
Johan Veenstra <i>Uut schoften mit Lady Di</i>	113
Wiebe Nijboer <i>Anna Barbara, de riekste Stellingwarver vrouw van alle tiden?</i>	115
<i>Van de redaktie</i>	120
Bote Stellingwerf <i>Regen</i>	120
Bote Stellingwerf <i>Winter</i>	120
Lodewiek H. <i>Henny</i>	121
Batteld van 't Pad <i>Spanghoek veuruut!</i>	124
Oene Bult <i>Juffer Draaisma</i>	127

Henk Bloemhoff

Et Stellingwarfs Woordeboek

Op inkelde vraogen in mien veurige woordeboekstokkien kwammen een peer uutgebreide en plezierige reakties binnen. Die geven een interessaant stokkien beschrijving, dat et eerste pat hieronder is daor an besteded.

Et uutwarken van et materiaol veur et woordeboek, et 'redigeren', lopt netties binnen de tied die d'r veur beschikbaar is. Op 15 juni was d'r een vol jaor warkt, en op 't heden is d'r dan ok een eerste jaorverslag in de maek. Nao ien jaor was zoe'n zesde pat van alle materiaol deurneumen en uutwarkt. Op 't heden bin de letters *f, g, h, i, j* en een stokkien van de *k* uut et materiaol deurwarkt. D'r is nog zoe'n vuuf jaor te gaon. D'r volgt uteraord nog wel een korrektieronde veurdat et eerste pat in de loop van ankem jaor uitkomt.

Nao *de goverd* en *et hakselsnit* hieronder kommen d'r nog een peer artikelties uut et woordeboek in ontwarp. Et zol wezen kunnen dat de lezers, mit naeme de woordeboekmeensken, nog anvullings hebben. Die bin uteraord weer welkom!

in de goverd

Over dit kringspel, dat mit naeme nog bekend was uut de Westhoeke van West-Stellingwarf, was ik in et veurige woordeboekstok nogal kot. In mien anlopien heb ik et even anduded as een kienderspul. Dat is, achterof bekeken, niet veurzichtig genog west; et bliekt in ieder geval in de Westhoeke toch wat anders te liggen. Iene van oonze lezers, de heer P. de Weerd uut Beetsterzwaog, ofkomstig uut diezelde Westhoeke, schreef me dat de kiender van de christelike schoele dit 'spel' wel es speulden, mar dat de bovenmeester et verbeud. Niet hielemaole onbegriepelik, zoas uut et vervolg ok wel blieken zal. Die schoelekiender speulden feitelik nao wat grote jongen en maegies van zoe'n 17, 18 jaor 'serieus' deden.

Dat jongvolk dee 'de goverd' aovens nao de schoelefeesten. Een peer nammen et veurtouw en zochten "wat mooien meiden en vlotte jonges" bij mekeer, zo schrift de heer De Weerd. Dan vormden ze een kring, om en om liefst, en dan moch iene van de jongen (of evt. van de maegies) midden in de kring. Die in de kring haeld wodde, kreeg onder et zingen een tuut. De kring huppelde dan rond, tegen donker wodden, en ze zongen dan disse tekst (de ciefers staon veur de noten):

<i>Hier hebben wij de gover</i>	5 1 2 3 2 1 5
<i>Van die en die en dan</i>	5 1 2 3 2 1
<i>Pas op mijn liefste gover</i>	1 4 4 4 4 3 1
<i>Steek uit je rechterhand</i>	3 2 1 2 3 1
<i>En neem er één op an</i>	4 3 3 2 2 1
<i>Is dat je aardig vrouwtje</i>	5 1 2 3 2 1
<i>Is dat je hoogste goed</i>	5 1 2 3 2 1

<i>Pas op dat gj dat meisje</i>	1 4 4 4 4 3 1
<i>Geen overtreding doet</i>	3 2 1 2 3 1
<i>En geef haar dan een kusje</i>	5 1 2 3 2 1 5
<i>Al op haar rooie mond</i>	5 1 2 3 2 1
<i>De ene moet verliezen</i>	1 4 4 4 3 1
<i>De ander mag verkiezen</i>	1 4 4 4 3 1
<i>De derde, tot besluit</i>	1 4 4 4 4 5
<i>De gover moet eruit.</i>	4 3 3 2 2 1

Dat maegien bleef dan in de kring en moech dan een jonge kiezen die veerder gong. Ik citeer de heer De Weerd weer: 'De rottighied was dat de jonges altied de mooiste maegies keuzen; dat was wat sneu veur de aanderen, die niet zo goed in de mark laggen. Dit wodde op 't laest een mooie vri'jpti'j; gien wonder dat de bovenmeester et verstaandiger vun dit op et schoeleplein in aandere baenen te leiden. Wat wi'j weer jammer vunnen. Mar, ok op 't schoeleplein bleven minder begeerde maegies vaeke wat sneu toekieken'.

Ok van iene van oonze woordeboekmeensken uut de Westhoeke kregen we een reaktie. Vrouw A. Veenhouwer-Ziel uut Spange kwam de tekst van et lied in *Stiefmoeder aarde* van Theun de Vries tegen, legde die woorden nog es veur an de heer K. Staalsmid van de woordeboekgroep van Spange, en die bleek him de tekst zoas Theun de Vries die het, ok ongeveer zo te herinneren. Vrouw Veenhouwer heur vader, Blankenhammiger van kom-of, kent de tekst zels nog en hi'j wet ok nog et grootste pat van de wieze. Zien tekst is zo:

*Al weer een nieuwe goverd
Op deze nieuwe dag
Is dat jouw allerliefste?
Is dat jouw hoogste goed?
Pas op dat jij dat meisje
Geen overspel aandoet
Kom, geef haar maar een kusje
Op hare rode mond
De ene moet je kiezen
De andere verliezen
Een derde tot besluit
En de goverd moet eruit*

hakselsnit

Van de familie Bult, van vroeger van De Fochtel, kregen we een anvulling bi'j *kni'jbak*. De *kni'jbak* is een soort lege 'hakselbank', dat is et Nederlaanse woord. Et *hakselsnit* was hoger. Ze stonnen d'r op 'e rechterkaante bi'j, neffens de Fochtelgers, om et mes naor beneden te drokken. Mit de linkerhaand scheuf ie de bieten en zo veuruut, mar bi'j de *kni'jbak* dee ie dat mit de *kni'je* (zie et veurige woordeboekstokkien).

Et gaot hier om herinnerings van zoe'n zeuventig jaor leden. De Fochtelgers

weten nog dat ze zo, staonde bi'j et hakselsnit, bieten en korapen hakselden; een *kni'jbak* hebben ze zels niet kend.

hippe (Bdie, Dho, Nbk, Np, Op, Ste) Ook **huppe** (Bu, Db, El, Nbk, Np, Nt, Nw, Obk, Ol-Nl, Op), **hupperd** (El, Ma, Nbk, Ow), **hipperd** (Db, Dfo, Dhau, Diz, Ld, Nbk, Obk, Ol-Nl, Op, Ow), **hipper** (Db, Dhau), **hupper** (El), **hiepe** (in verb.: Bdie) de; -n; hippien 1. soort fluitje uit afgeklopte schors van een takje van de lijsterbes (het afkloppen geschiedt na te kerven en te bevochtigen met speeksel; het geluid doet aan de naam denken; ook gemaakt uit de steel van een paardebloem (Db, Dhau, Obk) of uit wilgenhout (Nt)) *We maekten vroeger in 't laest van meie van sepiepenhooft een hipperd, dan wol de baste d'r et beste of* (Dfo), *Die het ok op 'e hupperd speuld gezegd van iemand die moest trouwen* (Nbk). *Hiepe/Wanneer bin ie riepe/In meie/As de voegels eier leggen/Leggen ze dan gien eier/Dan mar doppen/Slae de hiepe op zien koppen* in een dreun gezegd of gezongen bij het maken van een *hiepe*, nl. bij het loskloppen van de schors (Bdie).

hobbelen zw. ww.; onoverg.; hobbelde, het/is (bet. 2, 4) hobbeld 1. hobbeland op en neer bewegen *'t Kiend zat op een hobbelpoord te hobbelen* (Ow), *'t Kiend kon zo mooi hobbelen in zien peertien* (Pe-Db), *Ze zitten mooi op 'e kni'je te hobbelen* (Wol) 2. hobbeland gaan *Dat hobbelt daor ok op die weg* (Nbk), *'t Hobbelt d'r hier ok aorig over* (Dfo), *Dat hobbelt en bobbelt d'r ok raer over* (Np), *Hi'j hobbelt d'rraer henne* (Np), *Wat komt die d'r aorig an hobbelen* (Nbk), *Ze hobbelen d'r zachies op an* b.v. inzake paard en wagen, rijtuig (Dho), zo ook *Vroeger konnen die oolde boeren d'r zo mooi henne hobbelen mit heur riederijje, as ze et peerd op een sjokkedraffien lopen leuten* (Obk) 3. ruziën, tegen elkaar tekeergaan (verspr. OS, Bu, Op) *Tussen die beide kan et ok nuver hobbelen* (Db), *Et hobbelt ok wat tussen de buren, niet?* (Dhau), *As de kiender daor allemaol thuus binnen, kan 't d'r soms aorig hobbelen* (Obk) 4. met beide voeten aaneengesloten, huppelend gaan (Obk) *Vroeger deden ze bi'j schoele wie et veerste hobbelen kon* (Obk).

Twintig jaor schrieveri'je in et Stellingwarfs

Op zaoterdag 25 april vierde de Stellingwarver Schrieversronte et twintig-jaorige bestaon mit een feestaovend bi'j Dragt in Wolvege. Middags was d'r op et plak waar de Schrieversronte opricht wodde, in de oolde ulo van Wolvege een forum mit as onderwarp: Twintig jaor schrieveri'je in et Stellingwarfs.

Forumleden weren: drs. Remco Heite, burgemeester van West-Stellingwarf en deskundige op et terrein van de Letteren, Martin Koster, mit-oprichter en redakteur van et Drentse literaire tiedschrift Roet en drs. Tineke Steenmeijer-Wielenga, konservator van et Fryske Letterkundig Museum en Dokumentaasiecentrum in Liwwadden. Et forum ston onder leiding van dr. Henk Bloemhoff uut Oosterwoolde.

Et leek de redaktie van De Ovend een aorig idee en drok de inleidings van de drie forumleden in dit nommer of. En wel in de tael die ze in Wolvege bruukt hebben. Stellingwarfs, Drents en Fries dus. Een meertaelige Ovend dus disse keer (red.).

Op 'e foto et forum van 25 april mit v.l.n.r. drs. Remco Heite, drs. Tineke Steenmeijer-Wielenga, dr. Henk Bloemhoff en Martin Koster.
(foto: Sietske A. Bloemhoff)

Remco Heite

Veurd dat ik te spreken komme over et onderwarp van vanmiddag - twintig jaor schrieverij in et Stellingwarfs en de toekomst d'r van - een kleine kaanttekening. Ik zitte hier wat onbehaegelik, mit et gevuul van een spreker die in de verkeerde zael te lane kommen is. Wij forumleden wo'n verondersteld zinvol praoten te kunnen over een onderwarp dat voer is veur tael- en literatuursociologen. Wij zullen ommeraek oons best doen om die schijn op te hollen, tenielspeulders as wij binnen. Mar wij weten now al dat oonze forumveurzitter en deskundige bij uutstek, taelwetenschopper Henk Bloemhoff, doukies de punten op oonze i zet. Hij lat oons eerst mar even wat praoten, want zo hebben de organisatoren dat ommes wild, mar aanst stelt hij of stellen jim óons de vraogen waar hij et antwoord al op wet.

Ik beginne dan ok mar, veurzichtigheidshalve, mit et citeren van een aandere gezaghebbende wetenschopper, perfester H. Entjes: "Streekcultuur moet het hebben van de aandacht van een klein aantal gekwalificeerde wetenschappers, van groepjes goed of minder goed onderlegde liefhebbers en van de telkens weer uit haar midden voortkomende gedrevenen."

Now moe'n al degenen die, mit eigen beweegredenen en vanuut een hiel eigen achtergrond, doende binnen mit kultuur of schrieverij, heuren bij iene of meer van de volgende kategorien:

- a) meensken die produceren en prissentieren, maekers dus;
- b) meensken die begeleiden, becommentariëren en anvieteren;
- c) meensken die kennis nemen, dus kieken, lezen en luustren;
- d) meensken die de overhied vertegenwoordigen.

Bij elk van die kategorien wo'k even stille staon.

a) De maekers

Disse eerste groep is onttegenzeggelik de belangriekste. As zij d'r niet weren, de maekers, dan bestonnen de aandere kategorien ok niet.

Et bin meensken die al wat over een betien telent beschikken moeten en daarnaost de neudige inzet an de dag leggen moeten. Of de driefveren altied even nobel en priezensweerdig binnen, is in dit verbaand niet belangriek: of een schriever uut ideële motieven schrift of uut iedelhied - zodat de auteur je van de flappe integen glimkt -, in beide gevallen kan et risseltaot veurtreffelik wezen.

Wat wodt d'r in dit opzicht presteerd in de Stellingwarven? Een protte! Et tal boeken en bundels dat in twintig jaor tied verschenen is, is indrokwekkend. Dat is op himzels prachtig, zeker vanuut een oogpunt van taelbevoddering. We moe'n oons evenzogoed op datzelve mement bedaenken dat de kwaliteit van et overgrote

diel van dat wark veur verbetering vatber is.

Nog hieltied is d'r amper of gien schriever die behoefte toont an et verleggen van greenzen. Inhooldelik niet - et verhael is vaeke traditioneel en veurspelber en de erveringswereld is vaeke te beparkt - en formeel nog vule minder: de vorm is haost altied weinig verni'jend en ok te weinig gekeunsteld, dat wil zeggen te weinig gelaeden, te weinig spannend.

Ik bin et beslist niet mit Tineke Steenmeijer iens, die zopas beweerde dat wi'j, mit oons kleine taelgebied, oons gien avantgardistisch wark, gien wark veur de happy few permitteren kunnen. Toegeven, et zol niet goed wezen alle naodrok op zoe'n ontwikkeling te leggen, mar et kan ok niet mist wodden. Omdat et wakker maekt en wakker hooft: et dwingt een schriever nao te daenken, òk en misschien veural over de vorm van zien wark.

Daor komt nog bi'j - niet minder belangriek - dat d'r nog altied een bewieslast ligt bi'j oonze schrievers: d'r moet bewezen wodden, de hieltied opni'j, dat ok oonze tael heur lient veur een lienig, experimenteel en verrassend gebruik. Dat kan niet genoeg antoond wodden.

Vuufstien jaor leden bepleitte et rappot 'Veerder mit et Stellingwarfs' dat we uut de sfeer van et tiedverdrief en de liefhebberij mossen, naor volwassen regelings veur Stellingwarver schrievers. Konstateerd wodden kan dat d'r wat dat angaot al hiel wat beriekt is, daankzij veural de Schrieversronte. Mar now die volgende stap naor de volwassenhied.

b) De kritici

Onder disse kategorie verstaon we de meensken die et sekundaire wark doen: begeleiden in kritische, becommentariërende en anvietierende zin.

Van Stellingwarvers wodt riegelmaotig beweerd dat zi'j 'sekundair' - pas in twiede instaanse, dus een betien traoge - plegen te reageren. Dat gaot dan kennelik niet op veur heur eigen schrieverij, want daor reageren zi'j ... niet op.

Literatuurkritiek, om een groot woord te bruken, kennen wi'j niet. De keren in al die twintig jaor dat een boek of een bundel wat degeliker en wat diepgaonder bespreuken is, bin op de vingers van, veuruut, twie hanen te tellen. Wel is d'r, mit naeme deur Johan Veenstra, Pieter Jonker en Henk Bloemhoff, an tekstkritiek en taelkundige korrekte daon, mar diskussie over wat Stellingwarver schrieverij is en wezen moet, dat hebben wi'j niet.

Et ligt veur de haand hier een belangriek diel te zuken van de verklaoring veur et bi'j de eerste kategorie konstateerde tekot.

c) De lezers

Et soorte literatuur waor mien veurkeur naor uutgaot, kom ik in et Stellingwarfs niet tegen. En toch bin ik gek op Stellingwarfstaelige teksten. Et klinkt tegenstriedig en dat is et ok, mar et is toegelieke volstrekt verklaorber. Et het alles te maeken mit de 'couleur locale', mit et gevuul en de intimiteit die de eigen streektael mitbrenge. Et is omme de tael van je heit en mem, de tael van je jeugd, de tael van zovule herinnerings.

Waaromme zeg ik dat? Om an te geven dat et bi'j de verholing tussen de literatuur van een klein taelgebied en de lezers niet in et eerste plak om de boeken zels gaot, dus om de inhoud en de vorm, mar om de gevulens van de lezers veur de tael die bruukt is.

Et levend gebruik van oonze streektael nemt of. Dat betekent dat et tal meensken mit een angruude positieve veuringeneumenhied veur et Stellingwarfs ok minder wodt. En dat het weer tot gevolg dat in toenemende maote de teksten zels, op eigen kracht, de relaasie mit de lezers bewarkstelligen moeten. Een reden temeer veur de aandacht die an de begeleiding van de Stellingwarver schrieveri'je besteded wodden moet.

Over de nuumde mindering van et levend gebruik van oonze tael wodt soms dramaotisch daon. Wis, et is slim belangriek dat d'r bi'j stille staon en an warkt wodt, bi'jglieks in et kader van et hiemkundeperjekt, om méér meensken in dat gebruik te betrekken. (Op een maniere dan dat de tael gien curiositeit is mar een doodgewoon middel.) Mar wi'j moe'n, vien ik, niet al te somber wezen. Wi'j moe'n et vertrouwen hebben dat wat goed is en weerdevol, ok as zodaonig een rolle speulen bliieven zal.

Mien optimisme wodt ingeven deur de oertuging dat ok een kleine gemienschop bargaen verzetten kan. Oons taelgebied - en ik bepark mi'j even tot de beide gemienten - telt niet meer as een vuuftigduzend inwoners. Dat is niet vule, as et gaot om et instandholen van een eigen tael en kultuur. Mar belangrieker as et tal meensken is heur gezindhied ten opzichte van die eigen tael en kultuur, de maote en de intensiteit van heur betrokkenhied.

d) De overhied

D'r is de laeste tied vri'j algemien konstateerd dat de lokaole en regionaole overheden meer en meer bereid lieken tot een kultuurbeleid dat ok et eigene, in et biezunder de eigen taelidentiteit, recht dot. (Daor doen de bezunigingsveurnemens van Oost-Stellingwarf niks an of.)

Et hooft verbaand mit de tiedgeest: et gevuul veur eigenhied, et gevuul veur de eigen, kleinschaolige omgeving, veur de eigen historie en de eigen tael, is stark gruud. En d'r is gien overhied die zokke maotschoppelijke ontwikkelings tegenholen of ontkennen kan. Lao'we trouwens wel bedaenken dat et hiel goed een golfbeweging wezen kan. D'r zollen weer aandere tieden anbreken kunnen.

D'r wodt vandaege-de-dag uutgebred van gedaachten wisseld over de weenselikhied van ni'je bestuursstrukturen en ni'je bestuurlike ienheden. Dat alles in et teken van de schaolvergrotung. Et is veur de Stellingwarven veural van belang, donkt mi'j, dat ze niet uut mekere dreven wodden. As d'r persé vergroot wodden moet, dan niet Oost bi'j Drachten en West bi'j Et Vene, mar Oost en West tegere. Om tal van redenen, mar veural ok mit et oge op et meest eigene dat wi'j bezitten: de Stellingwarver tael en kultuur.

Et is al uutspreuken: lichtkaans kommen d'r tieden dat de belangstelling veur de streektael weer ofnemt. Belangriekste opdracht van de betrokken overheden - de

twie gemienten en de perveensie - is dan ok d'r veur te zorgen dat d'r op et gebied van et Stellingwarfs zovule en wat zodaonigs tot staand brocht wodt dat et niet wegreaeken en verweerloosd wodden kan. Juust daoromme is et woordeboekperjekt ok zo belangriek.

De belans

In de uutneudiging an de forumleden ston schreven dat et niet de bedoeling is dat d'r vandemiddag allierend mar schoolderkloppies uutdield wodden. De organisatoren wo'n, wat mi'j betreft, op heur winken bediend.

- Ik zol naemelik besluten willen mit vaaste te stellen, nao twintig jaor,
- dat d'r een onwardeerbare Stellingwarver Schrieversronte bestaot;
 - dat d'r tal van meensken binnen die heur inzetten veur de Stellingwarver tael, schrieveri'je en kultuur;
 - dat et niveau waarop dat gebeurt in tal van gevallen niet onderschat wodden mag;
 - dat de sfeer en de mentaliteit die d'r an ten grondslag liggen, hatverwaarmend binnen;
 - dat de taelkundige weerde van et Stellingwarfs buten kijf staot en dat in et spoor van Noam Chomsky, een taelgeleerde die stelt dat een streektael in taelkundige zin niet minder is as welke tael ok, de meugelikheden en de zeggingskracht van et Stellingwarfs ten volle onderkend wodden;
 - dat de staotus van et Stellingwarfs wezenlik veraanderd is;
 - dat de konservering van et Stellingwarfs, et verantwoord vaasteleggen veur et naogeslaacht, verzekerd liekt;
 - dat d'r, wat et levend gebruik van et Stellingwarfs as kultuurtael betreft, een protte produceerd en presteerd wodt;
 - dat in die zin een fonnement legd is; en
 - dat dit oons optimistisch stemmen moet veur de toekomst;

már,

- dat et konstateren hiervan ok een ofgrieselik geveer van zelsgenoegzemiahied mitbrengt.

Daoromme is et van groot belang dat d'r in de kommende jaoren staorigan kritiek en zelskritiek uutoefend wodt, diskussie ontstaot en an greensverlegging warkt wodt. En dat de raemen eupengaon om et geveer van inteelt en naevelsteerderi'je veur te wezen!

Martin Koster

Manlu en vrouwlu,

De Nederlandse schriever Gerrit Komrij schreef begun dizze maond in 't NRC Handelsblad: "Onze literatuur is te klein." Der is, volgens Komrij, niet voldoende talent um alle boekenbijlaogen, literaire suplementen enzowieder op een interessaante maniere te vullen. Daorumme wordt vlotte en vluchtige debuten bejubeld of 't meisterwerken bint, daorumme wordt der diepte interviews mit ankommende poëties publiceerd enzowathen. Aw even een overstappien maakt van de Nederlandse literatuur naor de Drèentse literatuur (en wij gaot daorbij veur 't gemak uut van de verholding van 't antal Nederlanders en 't antal Drenten), dan hef de Drèentse literatuur een umvang van 3% van de Nederlandse. Vaste veuls te klein veur Komrij. Over de Stellingwarver literatuur (0,3% van de Nederlandse) huve wij 't dan agil niet meer hebben.

Toch viendt Komrij de Nederlandse literatuur niet echt te klein. Hij viendt heur allent te klein veur bepaolde zaken. Datzölfde geldt nog starker veur kleinere literaturen as de Nederlandse. De Stellingwarver literatuur bijveurbield. Is die te klein, of gewoon klein?

Veurdaw wieder ingaot op de Stellingwarver literatuur, wi'k oe mit menare wiezen op 't feit dat der in de uutneudigingskaorte veur dizze bijienkomst epraot wordt over 20 jaor *schrieveri'je* in 't Stellingwarfs. In 't NRC Handelsblad van 28 februaori zeg Pieter Jonker dat literatuur een groot woord is en dat 't beter is te spreken over *schrijverij*. Ok in 't ende 1990 verschenen themanummer over dialectliteratuur van de *Driemaandelijke Bladen* wordt de geschreven lectuur en literatuur in 't Stellingwarfs an eduud as *schrieveri'je*.

In 't rappot/discussiestok *Veerder mit et Stellingwarfs* uut 1977 wordt nog wel eschreven over literatuur. Is de Schrieversronte in de leste vieftien jaor veurzichtiger eworden of realistischer?

Ik bin zo onveurzichtig um 't te willen hebben over de ontwikkelings in de Stellingwarver literatuur en niet over de ontwikkelings in de Stellingwarver *schrieveri'je* zoas de opdracht was. Ik doe dat umdat ik der vaste van overtuugd bin dat der allent in de literatuur ontwikkelings meugelijk bint. Dat in de streekroman de contactadvertèensies niet langer eplaatst wordt op de brink mar via een 06-nummertien, beschouw ik dus uitdrukkelijk niet as een ontwikkeling, mar as een anpassing. En dat de boerenzeune in een grappig tonielstuk nou niet meer vrijt mit een arbeidersmaagien, mar mit een asielzuukster uut een hiel slim laand, wi'k ok beschouwen as een anpassing an de maatschappelijke situaotie, want 't verloop van 't tonielstuk zal 't zölfde wezen: va en moe bint der fel op tegen, doet der alles an, mar uiteindelijk trouwt Lammert toch mit Adinda en kriegt ze mooie broene

kiender die as Henderk en Dinao heet.

Mar goed, veurdaw ingaon kunt op de ontwikkelings in de Stellingwarver literatuur in de ofgelopen tied en benaam in de toekomende tied, muw 't der eerst over iens wezen dat der überhaupt een Stellingwarver literatuur bestiet.

Ie kiek mij nou allemaole verwachtingsvol an. De man uut Drente zal 't wel even vertellen of oe mit menare op de börst kloppen kunt. Nog even geduld, of zoas de Achterhoeker 't zo treffend uitdrukt : haenig an.

De ofgelopen dik vieftien jaor heb ik de Stellingwarver schrieveri'je (um dat nuvere neutrale woord nog mar ies te gebruiken) bij toeren evolgd. Seins mit ofguunst umdat der begun 70-er jaoren in oen kleine taelgebiedtien in verholding zoveule meer en dat dan ok nog ies zoveule professionieler uut 't stro ezet wordde as bij oens in Drente. Ik nume 't uitgeven van boeken, 't organiseren van cursussen en de muziek. Seins he'k mit ofguunst ekeken naor bepaolde literaire talenten die bij oe in de Stellingwarven lös rondleupen. Wat een mooie boeken en benaam wat een mooie verhalen en romans verschenen der in 't Stellingwarfs. Ik wil mar ien boektitel numen: *Fluitekruud* van Johan Veenstra, een verhalenbundel daor as de Drèentse dichter Hans Heyting van zee: 'Eindelijk een prozaboek in 't dialect daor aj niet bij in slaop valt.'

Mar is der nou sprake van een Stellingwarver literatuur, kuj zeggen dat der ontwikkelings bint die wiest op een literatuur? Een stuk of wat verhalen, um J.C. Bloem mar ies te misbruken, is dat genog veur de rechtveerdiging van een literair bestaon in 't Stellingwarfs?

Der is, ducht mij, sprake van een Stellingwarver literatuur, mit een veurzichtige neiging tot verneiging, een tumig toegruien naor thema's en literaire vörmen uut de Nederlaandse (en dus de wereld-) literatuur. Mar der is verlet van bepaolde zaken. Niet van uitgebreide boekenbijlaogen en literaire suplementen, mar van onofhaankelijke kritiek en niet te vergeten van neie schrievers en dichters. Want aans is dommies de Stellingwarver literatuur: 'Voorbij, voorbij, o en voorgoed voorbij,' um Bloem der nog mar ies bij te halen.

Mar laow de blik naor de toekomst richten. Laow kieken wat veur ontwikkelings der meugelijk bint in de Stellingwarver literatuur.

Naor mien idee stiet de Stellingwarver literatuur op een dreisprong. Der bint drei meugelijkheden um verdan te gaon, drei varianten:

In de eerste plek is er de Fries/Grunneger variant, die a'k de eilaand -variant numen wil. De schrievers richt heur blik op 't eigene, 't Stellingwarfs eigene. Vanzölf neemt ze wel ies wat over van over de grèenzen, mar ze zörgt der veur dat 't in epast wordt in 't vertrouwde. Ze blijft op heurzölf. Een ontwikkeling hen binnen.

In de tweede plek is er de zudelijke variant, die a'k de Staphorster -variant numen wil. Dit is gien echte literaire variant umdat de schrievers 't idee van een eigen literatuur overboord gooit. Ze schriefft prachtige rechttoe-rechtdaor verhalen daor as niks mis mit is, mar die gien iene een maol verrassen zult. De ontwikkeling wordt stop ezet.

In de darde plek is er de Drèentse variant, die a'k (en dat zal paartie mènsen niks verwonderen) de ROET -variant numen wil. De schrievers neemt kennis van wat der in de literaire wereld um heur hen gebeurt. Ze bint der van overtuugd dat

't bij schrieven niet giet um de mooie olde woorden van heur (streek-) taal, mar um wat *de schriever* te zeggen hef. Een gevolg daarvan is dat de schrievers 't mit menare opwarcken van Stellingwarfstaligen en aanderstaligen as bevruchtend veur beide kaanten ziet. Een ontwikkeling hen buten.

't Mag dudelijk wezen dat ik as ROET-man een sterke veurkeur hebbe veur de ROET-variant. Wij past dizze variant in ROET al een jaor of veire toe en bint nog alle dagen bliede dat wij de lang niet makkelijke stap hen tweitaligheid ezet hebt. Ik bin der wisse van dat de kwaliteit van ROET verbeterd is de ofgelopen tied, dat wij de lezers veul meer variaotie ebeuden hebt en butendien een bijdrage eleverd hebt an de integratie van de Drèents- en de Nederlandstalige Drent.

Mar misschien hebbe wij makkelijk praoten. Schrievers en lezers die 't in de eerste plek en de tweede plek um Drèents en nog ies Drèents giet, hebt bij oens de meugelijkheid um uut te wieken naor *Oeze Volk* en ok nog naor de Drentse Kraante en Radio Drente. Zukke utwiekmeugelijkheden bint der bij oe zowat niet.

De schrievers en lezers van ROET, in elk geval de leden van de redaktie, bint lös van de taalbeweging, mar of de schrievers en lezers van *De Ovend* 't daor an toe hebt, is de vraoge. Misschien is der een tussenoplössing: Gewoon op de olde voet deurgaon mit *De Ovend* en daarnaost ien of twee keer in 't jaor een blad verschienen laoten dat neimoeds en literair wezen wil en kritisch, misschien wel twei- of dreitalig, veur mien part zölfs satirisch. Ik zul mij daor graag op abonneren.

Mar of der genogt lezers bint veur zo'n blad is nog mar de vraoge. Ik bin bange dat der helder wat volk is dat nou al last kreg van *blauw zwiet* in de haanden.

Naoschrieven:

In alle jonge literaturen lig zwaor de naodruk op de poëzie, mar 't Stellingwarfs döt niet an dizze regel mitan. Kan iene mij dat verklaoren?

Tineke Steenmeijer-Wielenga

As fertsintwurdiger fan it Fryske fermidden wol ik om te begjinnen de Schrieversronte lokwinskje mei dit jubileum.

Foar myn gefoel binne der tsjintwurdich minder kribbekeurichheden tusken Friezen en Stellingwerwers as wol west hat. Us generaasje libbet gelokkich yn in tiidrek fan mear loyaliteit, gruttere solidariteit en in tolerantere hâlding foar elkoar oer. Yn kollegiaal meinoar oparbeidzjen sjoch ik persoanlik ek folle mear heil as yn in miltante opstelling, mar wy moatte net ferjitte, dat wat yn de Fryske situaasje berikt is oan erkenning fan it Frysk as twadde rykstaal, oan emansipaasje en oan gruttere mooglikheden om de eigen taal te brûken yn alle mooglike situaasjes yn it maatskiplik ferkear, dat dat wol te tankjen is oan de striidbere hâlding fan ús foargongers. Dy striidberens kin it ek no noch net sûnder, mar yn de kollegiale omgang foldocht my de freonskiplike toan better. Dat sadwaande!

Yn in tiid dat Johan Veenstra as de populêrste kolumnist fan Omrop Fryslân yn tal fan Fryske fermiddens foarlest út eigen Stellingwerfsk wurk, yn in tiid, dat de Stellingwerwer skriuwers skouder oan skouder mei har Fryske kollega's steane te ferkeapjen op de boekemark yn Drachten, yn sa'n tiid moast it neffens Pieter Jonker en my lije kinne, dat ik hjir, fanwege myn Fryske ynfalshoek, gewoan myn ferhaaltsje yn it Frysk hâlde soe. Ik wol my oars (tusken heakjes) noch wol ferûntskuldigje foar it feit, dat ik jimme taal noch net machtich bin, ek al wenje wy al wer mear as tweintich jier yn Easterwâlde.

Wat hat it foar doel in fertsjintwurdiger fan in Fryske organisaasje út te noegjen as it giet om in fisy op de takomst fan de Stellingwerwer skriuwerij? Is it dan sa, dat it Stellingwerfsk him ferhâldt ta it Frysk, as it Frysk ta it Nederlânsk en it Nederlânsk ta it Ingelsk of ta oare grutte talen? Yn guon opsichten wol.

Ik haw it artikel fan Henk Bloemhoff en Pieter Jonker yn *Nedersaksische Studies* mei belangstelling lêzen en konstataarre, dat der opfallende parallellen binne yn de ûntjouwing fan de Stellingwerwer 'beweging' mei de skiednis fan de Fryske Beweging, al binne der fansels ek hiel dúdlike ferskillen oan te wizen. Foar in part hingje dy gear mei de tiid. It is dúdlik, dat eltse tiid, elts ekonomysk en maatskiplik tiidrek, mar ek eltse kulturele trend eigen mooglikheden en problemen hat. "Small is beautiful" wurke goed foar de lytse kultueren. In ministeriële nota oer it kulturele belied, dêr't iensidich de klam yn lein wurdt op fersterking fan de foarsjenningen yn de Rânestêd, wurket fansels ûngeunstich foar ús út.

Fanwege de oerienkomst tusken Fryske en Stellingwerwer beweging woe ik mar wat fertelle oer de ûntjouwingsgong fan de Fryske taalstriid. It wurdt wat in hystoarysk ferhaal.

De Fryske beweging wie yn it begjin typysk 19e-ieusk mei skaaimerken fan de romantyk. Troch de Frânske oerhearsking krige men mear besef fan de wearde fan de eigen kultuer, literatuer, taal. In frjemde oerhearsking hat altyd dat effekt

en miskien binne der yn de Stellingwerven wol in oplibbing fan de wurdearring fan de eigen taal en mear kultureel besef kommen troch de Dútske oerhearsking.

De Fryske beweging hat yn it earstoan hiel bot in beweging fan boppe-ôf west. Dat hong grif gear mei de ynrjochting fan de maatskippij yn de 19e ieu. It wiene reginten, eallju, gelearden en leafhawwerij-wittenskippers en - âldheidkundigen dy't har om 1820 hinne dwaande hâlden mei de âlde Fryske kultuer of wat dêr dan noch fan oer wie. Letter hat de beweging in mear boargerlik karakter krigen en noch altyd is de ynfloed fan de skoalmasters grut. Yn de hjoeddeiske Fryske literatuer, dêr't wy ek te krijen hawwe mei de situaasje dat net ien auteur fan syn pinne libje kin (mei útsûndering fan sjoernalisten fansels), is it tal skriuwende ûnderwizers en leararen opfallend grut.

It yn 1827 oprjochte Fries Genootschap van Geschied-, Oudheid- en Taalkunde wie in deftich selskip en de fiertaal wie dan ek it Nederlânsk. It yn 1844 oprjochte Selskip foar Fryske Taal- en Skriftekennisse waard mear droegen troch de boargers, de 'middenklasse' en yn dat fermidden waard it Frysk brûkt. In oar ferskil is noch, dat it krewaerjen fan it Genoatskip eins beheind bleau ta Ljouwert, de stêd, wylst it Ald Selskip rûnom, ek op 'e doarpen, kriten oprjochte.

Yn 1915 ferleit de Jongfryske Mienskip fan Douwe Kalma it aksint nei de jongerein en krijt de beweging in mear yntellektueel karakter. Lykas de Hollânske tachtigers leine de Jongfryske skriuwers de klam op it estetyske, it genietsjen fan moaiens, de keunst om de keunst. In reäksje dêr wer op wie in streaming yn de tritiger jierren dy't pleite foar in praktyske, aktive oanpak mei konkrete doelen. Organisaasjes as de Algemiene Fryske Underrjocht Kommisje, It Fryske Boek, de Kristlike Fryske Folks Bibleteek, de Fryske Bibleteek ensfh. waarden yn dy jierren stifte en rjochten har op de gewoane Fryskpraters yn in besykjen oan brede lagen fan de befolking belangstelling by te bringen foar de eigen taal en in bewuste taalhâlding oan te kweken. Yn dy snuorje falt de bloeitiid fan de boereromans en de ienfâldige (natuer)lyryk. Spitigernôch binne dy zjenres yn de Dútske tiid wat fertocht wurden.

Nei de oarloch dogge har mei de evolúsje fan in agraryske maatskippij yn Fryslân nei in mear urbanisearre mienskip, ek feroaringen yn de literatuer foar. De skriuwers ûntwrakselje har oan de folksskriuwerij, oan it befêstigjende, moralistyske, soms ek it heitelân iensidich ferhearlikjende en emansipearje har te moderne auteurs dy't yn alle zjenres oer alle téma's fan de moderne Westeuropeeske letteren skriuwe kinne en dat dan ek dogge yn gewoan har eigen taal: it Frysk. Benammen de sechstiger jierren binne in tiid fan nij élan: âlde taboes wurde trochbrutsen, der wurde oare lokaasjes fûn bûten it bewende boerefermidden, der wurdt eksperimintearre mei de foarm, boeken wurde relatyf guodkeaper troch de yntroduksje fan it pocketboek, de literatuer wurdt op in boartlike wize by de minsken brocht fia de dichterstelefoan (Operaesje Fers), fia struiblêdsjes mei konsumpsjepoëzy (fretfersen) en troch it oprjochtsjen fan nije literêre tydskriften dy't de allinnehearskippij fan de fêstige nammen oantaaste.

Op 'en doer binne dy nije periodiken ek wer wat elitêr wurden en rekke men troch hyltyd eksperimintelere foarmen en útwrydsker téma's de bân mei de 'gewoane' lêzers kwyt. De tydskrifteliteratuer krige wat it karakter fan wurk foar

de 'happy few' en bedarre min ofte mear yn it isolemint fan it lytse rûntsje fan lju, dy't elkoar hyltyd wer nedich hiene, sadat krytyk en polemyk as literêre zjenres net echt bloeie koene.

Hoe is de situaasje hjoeddedei yn de Fryske skriuwerij? Ik soe sizze, wy sitte yn in tiidrek fan stabilisaasje. Njonken elkoar hawwe har twa streamingen ûntjûn: boeken foar de 'gewoane' lêzers dy't fan 'in moai Frysk boek' hâlde en boeken foar lêzers dy't wolris wat oars en wat nijs wolle en dat ek wol yn it Frysk. Wat it brûke kinnen fan de taal oangiet, is der frijwat berikt. It Frysk mei op hyltyd mear domeinen fan it iepenbiere libben praat en skrean wurde. Dochs is it noch gjin tastân fan 'moai waar en lange dagen'. Der moat noch altiten stribbe wurde nei ferbreiding fan it draachflak. De gewoane Fryskpraters moatte grutsk wêze op har taal en it gewoan fine om ek tsjin de 'hegerein' Frysk te praten. Se moatte it gewoan finne har bern yn de eigen taal grut te bringen. Wat Saakje Berkenbosch niis sei oer it praten learen fan har bern yn it Stellingwerfsk jildt ek foar it Frysk. Jo dogge jo bern net te koart as jo se grutbringe yn de eigen taal, omdat se fanút dy eigen taal de bêste kâns hawwe oare talen te learen.

Gefaren dy't de taal bedriigje, binne de slitaazje troch de alles oerhearskjende ynfloed fan it Nederlânsk (en it Ingelsk/Amearykaansk). Taalsoarch en goed ûnderwiis moatte dat opkeare. Wat de literatuer oangiet, bestiet der wol it gefaar fan 'fertrossing', it konsesjes dwaan oan de smaak fan it grutte publyk. Kommersjeel ynstelde útjouwers hawwe gjin boadskip oan 'avant garde' literatuer. As tsjinwicht tsjin dy ûntjouwing moat der trochgeand stribbe wurde nei fernijing, nei kwaliteitsferbettering nei it opheinen fan jonge talinten. Om publyk te krijen, dat ek wat dregere kost oan kin, moat der oan lêsbefoarding dien wurde.

De measte problemen dy't ik oan 'e oarder steld haw foar it Frysk bedriigje ek de Stellingwerfer skriuwerij. It moat fan de dialektpraters komme. Dat draachflak moat ferbrede wurde. Fergeliking mei de Noardfryske situaasje leart ús, dat by it ûnderwiis en de literatuer in ienheidstaal en -staving nedich binne. De groep is te lyts foar fersnipeling. Lis de rykdom fan de ûnderskate farianten fêst yn it wurdboek, en hâld se fêst yn it mûnlinge taalgebrûk, mar stribje yn de kommunikaasje op skrift nei in ienheid.

It is fansels nuttich om te sjen nei oare organisaasjes, mar doar ek de eigen route te bepalen, ûnderskat it publyk net en doch gjin konsessys as it om kwaliteit giet. Dat binne ta beslút in tal riejourings dy't ik de Stellingwerfers mei jaan wolle soe op grûn fan ús ûnderfiningen yn de Fryske skriuwerij.

Klaas Knillis Hofstra

berlien 1991

nao vuuf jaor weer in berlien
kieken wat d'r veraanderd is
of de mure now echt vot is
wat d'r veur in de plak kommen is

weer mit p., vanzels
p. stuurt de auto
mar ok et tempo

blaoren op 'e voeten
om bi'j te holen
blaoren op mien hatt'

et dielen van een glassien drinken
et dielen van een bedde
et leek altied zo gewoon
zo vanzels

inienend is et d'r niet meer
altied een stap veur me
as ik hadder lope
ok

nooit hael ik meer in
wil ik dat einliks wel

berlien is de mure kwiet
die tussen oons wodt de hieltied groter

10 november 1991

Johan Veenstra

Uut schoften mit Lady Di

Een schoffien leden zat ik op een mooie, warme middag lekker buten in de tuun een interview te lezen mit Jeroen Krabbé. En ik leesde hoe gewoon as die Jeroen eins bleven was ondaanks alle suksessen. Et kon zomar gebeuren, zee hi'j, dat hi'j morgens doodgewoon de raemen wusk veur de vrouw en mit een tasse lege flessen naor de glasbak toffelde en dat hi'j middags in et vliegtuug naor Londen stapte en aovens naost Lady Diana zat te eten. Wat mooi, hen? Kiek, as je zok soorte van dingen overkommen, dan bi'j een vip. Een very important person. En doe ik dat interview leesde, och, ik was wat soezigerig van de waarmte en 't eten, doe droomde ik zomar even vot. Hebben jim dat ok wel es? Dagdromen. Votglieden in roze wolken van genoegen en genot. En ik zag mezels en... ik zag Lady Di.

En now bin 'k echt niet eigenwies, heur, echt niet, en ik zol ok in de veerste veerte niet graeg willen da'k eigenwies bi'j jim overkommen zol, mar lao'we eerlik wezen, netuurluk bin ik ok een klein betien een vip. Een Stellingwarver vip weliswaor, mar toch... een vip. Ja, et klinkt jim misschien toch nog wat onbescheiden in de oren, mar now begin ik dommiet dus an mien vierde seizoen mit radiovertellegies en daor bin 'k vanzels hatstikke important deur wodden. Want now vraogen ze me staorigan ok al veur aandere dingen...

Lestdaegs moch ik in Berkoop et startschot geven veur de triathlon. Now ik was d'r zuver wat mit an, doe ze 't me vreugen. Et startschot geven veur de triathlon? Ikke? "Ja," zee de man die et me vreug, "en d'r kommen misschien wel drie burgemeesters opdraeven en d'r staot een vip-tente veur alle belangrieke volk en daor mag ie dan ok in." En doe he'k drekt zegd da'k et dee. Want ik hadde nog nooit mit drie burgemeesters in een vip-tente zeten.

Now en sund die dag bin ik dus ok een betien een vip. En now hebben ze me veur over een peer maonden ok al vraogd om een tennistoernooi te eupenen. En ik hebbe drekt weer van ja zegd. Want dat liekt me haost nog veurnaemer as een triathlon. En misschien ma'k dan wel weer in een vip-tente. Dat verwaacht ik temeensen al. En wie wet mit wie disse keer!

Indrokwekkend allemaole, hen? En dat komt now allemaole deur die radio-praoties. Daor bin ik dus een vip deur wodden.

Now en dan zit ie dus zo wel es wat op een zoemerse middag buten in de sunne te dagdromen. En ik zag 't in mien verbelinge al veur me dat mien laeste verhaelebundel in 't Ingels vertaeld wodde. *The boat to Valhöll*. En dat d'r op een dag een tillefoontien kwam da'k de veurnaemste literatuurpries van et United Kingdom wunnen hadde. En dán zol de dag kommen dat ik morgens gewoon de raemen wusk en een deuze mit lege flessen bi'j de diek zette veur de gemienteauto en da'k middags in et vliegtuug naor Londen stapte en aovens naost de preensesse van Wales zat te schoften.

Lady Diana mit gleensterende oorbellen en een strakke zwatte jurk an mit an de rechterkaant een groot split. En ik... zat naost dat split en as ik even op 'e zied

keek, dan zag ik een mooi, bloot, keuninklik bien. En et klikte drekt tussen oons. Dat we kletsten op et laeste veur 't lieve vaderlaand weg en ik legde even de haand op heur aarm. "En vertel me now es eerlik, Royal Highness," zee ik, "is 't waor wat die roddelblatties schrieven, dat ie en Charles niet altied lieke goed akkederen kunnen?" Ze nam veurzichtig een happien artisjokken. Doe legde ze de haand op mien aarm. "Geleuf ie alles wat ze over jow schrieven, Johnny?" Johnny, zee ze! "Nee," zee ik. "Now dan," zee ze. "Ja, daaromme zaai ik nog wel es een peer Wedgewood-koppies en paanties deur de kaemer. Mar toch bin 'k gek op him. Ken ie dat gevuul?" Ze keek me an vanonder donkere, lange wimpers. "Ja," zee ik, "dat gevuul ken ik ok. Zoj' me aandere bakte eerpelties even angeven willen, Royal Highness?" "Ie moe'n niet te vule eerpels eten, Johnny," zee ze. "Dommiet bi'j' zo zat as een tieke en we kriegen dommiet ok nog een vlafliip." En ze scheuf bi'j' verzin even mit heur keuninklike bien bi'j' mien Stellingwarver bien langes.

En doe scheut ik wakker en ik zat inienend weer bi'j' oons achter 't huus in Ni'jhooltpae. Wat een overgang! Wat een teleurstelling! Mar toch, een kleine vip kan een grote vip wodden. En wat is et leven zonder dagdromen... over Lady Di.

Veurlezen veur Omroep Friesland op 9 juli 1992.

Wiebe Nijboer

Anna Barbara, de riekste Stellingwarver vrouw van alle tieden?

D'r staot een vraogteken aachter de titel, want ik kan niet bewiezen dat et waar is. Mar ie kun je kwaolik veurstellen dat d'r ooit een riekere vrouw in de Stellingwarven west het. In elk geval gaot heur geweldige riekdom haost et gewone veurstelingsvermogen te boven.

In 1723 is de naolaotenschap, waor as zi'j *enige en universele erfgenaam* van was, vaastelegd. D'r weren 136 bladzieden veur neudig om heur onroerend goed (boerderi'jen, laand, huzen, bos) te beschrieven. Al et goold- en zulverwark vreug 10 bladzieden. An *gerede penningen* (dat is kontaant geld), was d'r 7126 gulden en dat in die tied!

Wie was die Anna Barbara? Doe zi'j al dat bezit arfde, was ze nog gien zestien jaor. In 1707 wodde ze in Stienwiek geboren; 14 daegen laeter is heur mem al wegreaht. Die mem was Anna Barel's uut Berkoop; doe die 21 jaor was, trouwde ze mit Harmen (ok wel Hermannus) van Loon uut Stienwiek. De grote riekdom van de jonge Anna Barbara het vanzels alles te maeken mit de geschiedenis van de families waor ze uut votkwam. Heur bezit kwam haost hielemaole van heur memmen kaante, dus beginnen we daor.

De familie Barel's (ok Barel's en Barel's)

In de eerste helte van de 17e ieuw, hadde Aernt Barel's uut Oosterwoolde vanwegens zien vrouw een stokmennig plaetsen in bezit en van him was ok Huize Barel'sburg, laeter Oostenburg. Zeune Marcus bleef in Oosterwoolde, mar zeune Albertus studeerde rechten en gong deur zien trouwen naor Berkoop. Die zien zeune Arent (of Arnoldus) hadde al vule en vule meer bezit as dat pake Aernt hadde.

Hoe pakten die mannen dat an, is een vraoge die bi'j je opkomt. D'r is een dudelik antwoord op: ze hadden een gelokkige haand van trouwen. Aernt en Dr. Albertus Barel's trouwden beide mit een Terwisga en dat weren doe hiel rieke meensken. (Een peer Lycklama's deden etzelde) Arnoldus trouwde mit Barbara Ketel uut Diever; de Drentse familie Ketel speulde ok niet zwak bi'j. Verscheiden Ketel's weren *scholte* (zeg mar grietman). En Arnoldus Barel's uut Berkoop was de heit van Anna en dus de pake van Anna Barbara van Loon.

De Van Loon's

Echte bezitters weren de Van Loon's niet; die zochten et meer in de hoge ambten en biezondere funkties. In 1579 wodde Jan van Loon burger van Liwwaden. Zien beroep was *notaris en procureur-postulant*. Et verhael gaot dat de Van

Loon's uut Luik of Mestricht kwammen. Jan zien zeune Willem was keunstschilder in Meppel, laeter in Amsterdam. Daor woonde ok zien zuster Agneta (Nieske), die trouwd was mit de schilder David Vinckboons. Over die heur grote gezin is in 1989 een boek verschenen mit as ondertitel: *Schilders, architecten en kaartmakers in de gouden eeuw* en d'r was een tentoonstelling in et Peleis op 'e Dam.

Jan, de zeune van Willem was *chirurgijn* in Meppel. Zien zeune Willem was dat eerst ok, mar wodde in 1686 *chirurgijn-generael* van et leger van stadhoolder Willem III en even laeter die zien *ordinarius lijfs-chirurgijn*. Die stadhoolder wodde keuning van Ingelaand en zien privé-dokter Willem Jans van Loon gong mit him mit. De dadde zeune van Willem was Harmen en die was vanof 1701 scholtus van Stienwiek, Stienwiekerwoold en Scheerwoolde. En Harmen trouwde mit Anna Barel.

Ien ding is wel dudelik: Anna Barbara was niet een ienvooldig maegien uut et gewone volk. Et hoeft je dan ok niet te verbaosen, dat d'r over disse meensken wel eerder schreven is. An et aende van dit artikel nuum ik wat geschriften, die et lezen weerd binnen. Mit ere wil ik Gerke Mulder numen, in ien woord een super-sneuper. Deur zien boek is ok goed nao te kommen, hoe grote stokken bezit van die families in hanen van ien persoon kwammen. In kot bestek nuum ik wat redens. Vrouwluden trouwden soms niet; d'r weren kienderloze huweliken; kiender raekten jong weg, liek as kraomvrouwen. En dan wodde d'r in disse families minder hertrouwd as deur de gewone man, is mien idee. (Vraoge an historici: hertrouwde de elite minder?) D'r is ok een sterke drang om et familie-bezit bi'j mekere te holen.

Waorumme now dit verhael, as d'r al hiel wat beschreven is? Wel, in de archieven zit now hiel wat ni'j materiaol, waor de nuumde schrievers nog niet over beschikken können. Mar et zol vervelend wezen as ik ni'je dingen, anvullings of verbeterings elke keer numen zol.

In et twiede plak: et onderwarp riekdom is altied ni'jsgierig. Ie kun d'r bi'j fanteseren, wegdromen, achterdochtig of kwaod wodden: bin ze d'r eerlik ankommen, hebben ze d'r meensken veur onderdrot? En as dadde: al is et in de veerte, et gaot over familie van mi'j, dus komt d'r ok nog een brok iedelhied om de hoeke kieken.

Anna Barbara stamde in rechte liene of van de Liwwadder Jan van Loon (6e generaosie). Krek zo was et mit mien mem Grietje van Loon en mien vrouw heur beppe Tjitske van Loon (beide 11e generaosie). Et zit zo: die mem en die beppe stamden beide of van Harmen zien breur Johan van Loon, die scholtus was van Iesselham, Paoslo en Ooldemark. De familie was preensgezind en raekte in 1795 heur pesisies kwiet. Een peer gongen naor Frieslaand. In 1801 is Pieter van Loon naor De Haule *gecomen van de Oldemarkt in Overijssel*. Hi'j hadde daor een boerderi'je arfd van zien schoonheit Wijbe Nijenhuis van Der Izzerd.

Weeromme naor Anna Barbara. Bi'j de geboorte kreeg ze de naeme Barbara, laeter kwam heur memmen naeme Anna d'r bi'j. Et poppien van twee weken oold, was al de bezitster van et dadde pat van alles wat Arnoldus Barel naolaoten had-

de. De aandere beide patten weren van heur omken Richardus en Albertus en die kreeg ze d'r in 1723 bi'j; want die omken bin niet oold wodden. Uut de weesboeken weten we hiel wat over de jonge jaoren van de drie kiender van Arnoldus, stof dus veur een appat verhael.

Et biezondere van et bezit van Anna Barbara is niet alliend de omvang, mar ok dat et in vier perveensies lag. Van et onroerend goed geef ik now een overzicht. Ik zuuk zovule meugelik ansluting bi'j de schriefwieze van de boeken uut 1723.

Groningerland:

- plaats op de Ruigewaard* (oostelik van Munnekeziel);
- 9 grasen lands aan de Graft buiten de A-poorte bij Groningen.*

Drente:

- 1 sate lands in Norg en 2 x in Een;*
- hooyland in Leggelo (genaamt 't Spijk) en in Wittelte (de Helle genaamt);*
- enig bouwland tot Dieveren.*

Overijssel:

- hooyland in Muggenbeet* (kot veur 1723 verkocht);
- huis en hof in Steenwijk* (noordelik van de grote karke).

Friesland:

- Rauwerderhem: in Ter Soal een sate lands;*
- Haskerland: in Westerveer een sate lands;*
- Schoterland: in Schurega 2 x een sate lands en de Twenterkse Hemme; in Jobbega een halve sate lands en hooijland;*
- Duijnjewerstal: kot veur 1723 bin de sates in Ousterhaule, Ter Oele, Diken en op de Zandgaest* (onder Langweer), die oorspronkelijk Terwisga-bezit weren, an grietman Van Burum verkocht.

Die verkopen meld ik hier even om zien te laoten, dat Albertus begonnen was mit et ofstoten van bezit veerder vot en et doen van ankopen dichter bi'j huus. Ik daenke temeensen dat dat zien bedoeling west het. Mar hi'j het et niet ofmaeken kund; in 1723 raekte hi'j weg.

Veerweg et meeste Barel-bezit zat in de Stellingwarven en veural in heur woonplak Berkoop.

Stellingwerf-westeynde:

- Noordwolde: 2 sates land en maden op de Lende;*
- Sandhuisen: 1 1/2 sate lands, broekland en een bos;*
- Boekholte: 1 1/5 sate lands;*
- Nijetrine: 1 1/2 sate lands;*

*1 sate lands in: Finkega, Peperga, Spanga, Scherpenzeel, Wolvega, Nijeholtwolde (op de Hadbuiren) en De Idzart.
Los laand in Steggerda en Blesdike (genaamt de Zuidwende, sijnde hoogland).*

Stellingwerf-oosteijnde:

- Elsloo en Makkinga: 1 sate lands;*
- Donkerbroek: 2x een sate lands, de iene "'t Clooster genaamt" en mejier Jan Jansen wodt ok Jan Jans Klooster nuumd;*
- Appelscha: 1 3/4 sate lands, waarvan iene op 'e Bult;*
- Oosterwolde: in Boekerste en Weperen een sate lands; veerder stokken los laand, 5 akkers bouwlaand. Verkocht bin 2 meulen akkers en De Poel;*
- De Vocht en Langedike: los laand.*

En dan an et aende van dit lange overzicht, et plak *Oldebercoop* of *Oudebercoop*, waar as de familie Barel heer en meester was. Daor hadden ze ok et ooldste bezit. Uut 1596 stamt een *klein landje op 't Oost, Altena genaamt* en uut 1612 een *arve lands en een klein landje op Deddingeburen*.

Anna Barbara arfde in Berkoop 8 hiele plaetsen en 5 veur een pat. Bi'j iene staot schreven: *de Bult genaamt* en een keer: *alwaar de Stins heeft gestaan*. Dat laeste slat op 'e ofbreuken Lycklama-stienze. Tien keer wo'n d'r stokken laand beschreven. Iene opmarking is: *daar de husse in staat* (de husse was een entekooi, zuidelik van de Boverweg en westelik van de Bekhofweg).

Dan weren d'r in Berkoop nog 7 huzen, groot en klein. Et familie-huus wodt beschreven as: *groot huis en hoff met alle sijne annexen*. D'r was ok een *camerwoning, Pipenpooy genaamt*. Ok was d'r nog *een bosch met grond* en as allerlaeste nuum ik *de geregte helfte van de Brugge over de Kuunder geslagen*. Disse tolbrogge wodde verhuurd an Meijne Jacobs en de beide eighers (Anna Barbara en een Frankena), beurden daor jaarliks een dikke tachtig gulden veur.

Spietig vien ik et, dat ik (nog) niet zovule persoonlijke gegevens over Anna Barbara weet; want die bin toch vaeke interessanter as et materiële bezit. Over hoe et mit dat bezit nao 1723 veerder gong, verwies ik naor Gerke Mulder. Mar vanzels vertel ik nog wel hoe et mit onze heufdpersoon oflopen is en wie heur naokommelings in Berkoop weren.

Heit Harmen van Loon raekte in 1719 weg. Hi'j en zien vrouw bin in de grote kärke van Stienwiek begreven. In 1725 trouwde Anna Barbara in Winschoten mit Albartus Hubbelink, zeune van de predikaant in dat plak. Die was trouwd mit een Ketel uut Peize, familie dus. De familie Barel hadde vule kontakten mit de Ketels en de Hubbelinks. Albartus hadde in Grunningen philologie studeerd en was historiograaf; in 1743 wodde hi'j *'s Lands historieschrijver van Friesland*. Ze woonden in Berkoop en kregen kiender. Ok Anna Barbara is niet oold wodden, nog gien 32 jaor. Heur man raekte 14 jaor laeter weg, in 1753.

Dochter Johanna Geziene trouwde mit Ludolf Johan Willinge. Die heur zeune Jan Albert Willinge was in de Fraanse tied vrederechter in Berkoop en laeter ok grietman. Zien huwelik mit Taad Wigeri bleef kienderloos. Mar hi'j wol et bezit bi'j mekeer holen; in zien testement ston:... *verhoeden dat na te laten goederen worden verkogt, verscheurt, gesloopt en mijne mijerlieden op wie ik veel betrekking hebbe, worden verdreven*. In 1839 is hi'j sturven. Hi'j vermaekte alles an zien aachternichte Geziene Willinge, trouwd mit Lambertus Petrus Prins, dokter in Wolvege. As gevolg van heur verhuizing naor Berkoop, kreeg Stellingwarf-Oostaende zien eerste huusdokter. En, as opvolgers in de reeks Barels - Hubbelink - Willinge, laeter de Willinge Preenzen.

Literatuur:

- Gerke P. Mulder, *Van Terwisga tot Willinge Prins*, Grunningen, 1974.
- K. Bosje en J.J. Spahr van der Hoek red., *Oldeberkoop*, Liwwadden, 1972.
- R.S. Roarda, *De Van Loon's*, Liwwadden, 1959.

Van de redaktie

Oproep recepten oolde streekgerechten

Bi'j de Stellingwarver Schrieversronte kommen riegelmaotig vraogen binnen of we ok recepten kennen van oolde streekgerechten. In disse *Ovend* speulen we die vraoge even an jim deur. Beste lezers en lezeressen, kennen jim zokke oolde recepten? Stuur ze oons asjeblief even toe. Dus: Wat atten jim vroeger veur typische streekkost? Hoe wodde dat eten toemaekt? Wat haj' d'r dus percies veur vanneuden? Weren d'r ok gerechten diej'm op biezuudere daegen, feestdaegen of zo, atten? Of in et hujlaand? En mit een trouweri'je of een begraffenis? Genoeg vraogen. Stuur jim reakties naor et buro van de Stellingwarver Schrieversronte, redaktie *De Ovend*, Antwoorndommer 42, 8400 XC Oosterwoolde. Een postzegel hoej'm dan niet op et kevot te plakken!

Sutelaktie

Op zaoterdag 3, woensdag 7 en zaoterdag 10 oktober wodt de jaorlikse sutelaktie van de Stellingwarver Schrieversronte weer hullen. We hebben weer een protte vri'jwilligers neudig. Geven jim jim even op? Doe mit! Help mit! Till. 05160-14533.

Bote Stellingwerf

Regen

Verdriet lopt bi'j de ruten daele,
traonen tikken op 'e veensterbaanke.
Et waachten is op 'e
buusdoek van de zunne.

Winter

De winter hangt wottels van ies
an de raand van et dak.
Dommiet lopt de zunne
et waeter over de tonge.

Lodewiek H.

Henny

In et veurjaor van 1944 kregen we, krek as een protte aandere families, evacuees in huus; dat moet in april of meie west hebben, a'k me niet verzinne. Ze kwammen uut Den Helder, en oons huus was in iene keer meer as vol mit disse meensken d'r bi'j: een heit en een mem, twie dochters en een zeune. Now was de heit kaptein op een vrachtboot, dat him zaggen we niet al te vaeke. De ooldste dochter was zuster en hadde al gauw een baene an et ziekenhuus in Et Vene. De zeune, ok een stok oolder as wi'j, was kappersbediende en raekte nao een posien in Sneek an et wark. De jongste dochter, Henny, een naokommertien, was van mien leeftied en alderdeegst haost op dezelde daotum jaorig as ikke. We weren doe beide acht jaor oold en zatten in de twiede klasse van de legere schoele.

Henny het een diepe indrok op mi'j maeckt, en nog vaeke daenk ik an heur weeromme. Nog nooit ha'k zoe'n vremd maegien mitmaekt, zo wild en zo aorig, zo gemien en zo lief, zo opstaandig en driftig, zo gauw van heur stok en makkelik op 'e kaaste te kriegen. Ik moech heur graeg, en toch hadden we de meerste tied spul mit mekeer. Ze vocht as een jonge mit heur voesten, en trapte mit heur zwaore, brune schoenen - et leken wel soldaote-kissies - hadde en in et wilde weg van heur of as iene heur tevule in de wege kwam. En as et je al lokte dichter bi'j heur te kommen, dan beet en klauwde ze as een wilde katte. Ok kon ze schellen en vluken as een ketter. Ze hul niet van touwgien-springen en aandere maegies-spullegies, mar speulde en voetbalde meerstal mit oons, jongen, mit. Mar ze kon min tegen heur verlös. As ze mit knikkeren verleur, pakte ze oons wat ze verspeuld hadde, drekt weer of. Ze hadde dan ok al gauw een knikkerponge die twie keer zo dikke was as die van oons; gien keunst, ja: ónze weenst zat d'r ok in.

Henny was gien onsjoch maegien. Ze hadde wat exotisch, wat zegeunerachtigs: een huudskleur, donkerder as bi'j de aanderen van heur familie, volle briede lippen, grote, brune ogen, briede, zwatte wenkbrouwbogen en dik, hiel donkerbruun haor mit grote krollen d'r in; as heur mem heur morgens kamde, raosde ze et uut, et was heur minste mement van de dag. Henny was ok vreselik ofgeunstig en vuulde heur vaeke achtersteld bi'j oons, mar wol dat as "stadsmaegien" niet marken laoten. Dan nuumde ze oons "de boerties" of "klompe-klotsers". A'k mit mien buurmaegien, bi'j wie a'k vaeke kwam te speulen, ván of náór schoele gong, leup Henny op een ofstaantien achter oons en zong pesterig en uitdaegende:

*Jan Kierewiet, Jan Kierewiet, Jan Kierewiet soldaat,
hij durft niet, hij durft niet met z'n meisje op straat!*

Ik vuulde me dan staorig lelk wodden, mar hul me, vanwegen de lieve vrede straks awwe thuus weren, mar in. Ok perbeerde ze tussen oons te stoken en oonze spullegies in de warre te sturen.

Op schoele mos Henny vaeke op 'e gang staon, naoblieven of strafriegels

schrieven, omdat ze slim bertaol tegen de juffer west of weer es vreselik mit ink knoeid hadde. Ze kon goed rekenen, mar in tael en lezen was ze hiel min. Ik perbeerde heur thuis te helpen mit lezen, want ze hakkelde en staemerde d'r mar op los en zee alle langere woorden in losse lettergrepen. Dat het inderdaod wat hulpen, en ze wodde doe ok wat vrundeliker en kammeraodschoppeliker. In die tied leupen we wiles mit de aarms om mekeers middel of schoolers naor schoele. Op een keer zee ze: "Ie bin mien beste kammeraotien. Ik zal nooit weer lillik tegen je doen." En ze drokte heur heufd tegen mien wangen dat heur stugge haoren me in ogen en neuze kriebelden; en ze perbeerde me een tuut te geven, mar daor ha'k gien zin in, zomar midden op 'e straote. Of en toe ha'k et gevuul dat ze argens slim benauwd veur was en bescharming bi'j mi'j zochte. Opeen keer vertelde ze me mit grote schrikogen over et bombardement op Den Helder: overal bloed, gewonden en dooien, kepotte waegens en branende huzen, en ze hadde stokken meenskeveis tot in de takken van de bomen hangen zien; et leek heur ofgrieselik toe zo an je aende kommen te moeten. Naachs droomde ze d'r van. Dan wodde ze goelende of om hulpe roepende wakker en was et hiele huus in rep en roer. Ok slaopwaandelde ze. Nao zokke nachten kon ze daegs deur een kleine tegenslag of ofkeuring in een hatverscheurende goelbuije uutbasten; et leek dan wel dat ze ontroostber was en nooit meer opholen zol mit goelen. Heur mem, een grote, fosse vrouw, die sigaretten rookte en hielendal niet van huushoodelik wark hul, perbeerde heur dan wat te kalmeren. Bi'j die tafferielties kree'k altied de koolde kriebels over de rogge, zó onecht, zó cliché-achtig gong dat d'r an toe; krek as voerden ze een tenielstokkien op dat ze al jaoren van buten kenden en al honderden keren speuld hadden. Mar et hulp in elk geval veur een schoffien.

Henny hadde et nogal es mit heur mem an de stok, veural middags onder et waarme eten. Dan zong ze vaeke, zachies en hunende:

Hitler, Hitler, Hitler is een jood! zo now en dan ofwisseld deur:

Hitler, Hitler, Hitler is een dief!

Heur mem kreeg dan een rooie kop en wodde hiel lelk. Henny hadde wel es tegen me zegd: "Mien heit ís mien heit niet, mar 'k zol liever willen dat mien mem mien mem niet was." Ik dochte doe dat et anstelleri'je van heur was, mar daenke now dat ze et toch miénd hebben moet. Ik daenke niet dat ze percies wús dat ze gien kiend van heur heit wezen kon, mar wel dat ze wat vermoedde en d'r naor raodde. Ok de vrundschoppelike omgaank van heur mem mit Duutsers op tieden dat heur heit weer van huus op 'e zee was, steurde Henny slimme. Nao een weke of wat dee blieken dat heur mem, iederkeer as mien mem veur et ien of aander een tietien van huus was, Duutse officieren of soldaoten op heur slaopkaemer ontvong. Omdat mien oolden bange weren veur een schandaol en veur et feit dat ze op 'e buurt misschien veur "Duutse mitlopers" anzien wodden zollen, hebben ze van alles perbeerd om "de evacuees" zó gauw meugelik kwiet te wodden. Dat lokte pas omtrent half oktober, een dag of tiene veur mien en Henny heur jaordag. Ze kwammen doe in Et Vene te plak, daor as ze via de Duutse autoriteiten een huurhuus toewezen kregen. Henny het, as andaenken an "de boerties", heur klompen mitneumen; ze hadde d'r zels omme vraogd.

Nog altied he'k of en toe herinnerings an die tied. Henny het et meest indrok-

wekkende en verwarrende kammeradske west da'k had hebbe. Ik bin niet verliefd op heur west, mar hebbe veural een onbewuste vorm van mitvulen mit heur had die 'k nooit hielendal percies beschrievan kunnen zal. Heur onzekerhied en opstaandighied, et tekot an andaacht en liefde die ze kreeg verklaoren veur mi'j veur een groot pat et gevuul van onbegrepenhied en ienzemhied dat een protte kiender an die oorlogsjaoren overhullen hebben, omdat ok oonze oolden zels de hanen doe meer as vol hadden an et bepraoten en verwarken van de verwarrende en benauwd-maekende zaeken daor awwe haost daegeliks mit konfronteerd wodden.

Spanghoek veuruut!

Ik gao tegenworig geregeld naor de opera; in Spanghoek. Ja, officieel hiet et Spange en ze numen et de laeste tied ok wel Verona. Mar veur mi'j blift et: Spanghoek. Hoe aj' daor kommen? Da's nog niet zo makkelijk uut te stokken. D'r bin verschillende meugelikheden.

Stel, ie kommen uut de richting Wolvege. Wolvege weej' toch wel te liggen zeker. An 't spoor van Zwolle naor Liwwadden. De meeste treinen stoppen wel in Wolvege. Mar, lao'we annemen, ie kommen mit de auto. Dan gaoj' richting Noordoostpoolder, over Ni'jtriene. Dan ziej' argens wel een bottien "Spange"; daor gaoj' links of. Smal weggien tussen riet en trekgatten in. Ie bin dan al in Spanghoek, zuwwe mar zeggen. De opera wodde veurig jaor opvoerd an de Lendiek. Hoe kom ie daor now weer, zuj' vraogen. Now, ie rieden dus in Spanghoek, tot over et Spanghoekster broggien. Nao ongeveer vuuftig meter gaoj' naor links. Dan ried' ie tot an de brogge over de Lende; dat is de brogge naor Ossenziel. Veur die brogge naor rechts, de Lendiek op. Nao een stokmennig bochten ziej' dan de grote tente wel staon, waar de opera in opvoerd wodt. Moej' mit de auto bi'j een boer over 't hiem en parkeren in een stok laand. Mooi daor, zo achter de Lendiek mit zicht op Spanghoek en Scharpenzeel. Mar zo a'k al zee, d'r bin verschillende meugelikheden om daor te kommen. Ie kun ok van Wolvege over Munnikeburen en Scharpenzeel gaon. Recht uut recht an. Ok dan kom ie bi'j de brogge naor Ossenziel.

Kom ie now van boven uut Frieslaand, dan kuj' beter via De Lemmer de oolde zeediek nemen, naor Schoterziel. Bi'j Schoterziel rechtsof naor Sliekenborg en daor de Lendiek op. Kom ie dus van de aandere kaante bi'j de tente. En koj' uut Overiessel, dan gaoj': Stienwiek, Ooldemark, Ossenziel; deur Ossenziel en dan rechtsof, over de brogge naor de Lendiek.

Ik zee al, d'r bin verschillende meugelikheden, mar kommen doe'j' d'r.

We weren wat vroeg. We hadden wat familie mitneumen en elk een kussentien; om op te zitten. 't Gong best. 'k Zat wat om me henne te kieken en iniens zag ik heur. Froukien! Ze zat daor mit een jonge meid, die sprekend op heur leek, van vroeger. Ik daenke dat 't heur kleindochter was. Deur dat maegien kreeg ik in de gaten dat et Froukien was. Ze was netuurlik ok oold wodden, mar 't was nog een kreerze vrouw; mit alles d'r op en d'r an. Ze hadde mi'j niet in de gaten, dus ik kon rustig kieken en daenken. Froukien..., dat was zowat zestig jaor leden! Thuis hadden we doe een punter en daor gong ik de Scheene wel es mit uut. Te eierzuken of te zeilen. As maste hadde ik een mooie rechte boom uut de kragge; een else. De spreet was een wilgestok. En 't zeil was van zakken. Mit vliegertouw anmekeer vaaste tont. De zakken hadde ik deur een emmer mit kesjoe haeld; dat deden ze mit de foeken ok. Taenen hiette dat, geleuf ik. Een koetouw as schoot en daor gong 't henne. Froukien woonde an de Scheene. Et was een vlot ding. Soms ston ze op et stap as ik d'r langes zeilde. Dan reup ik: hui! En zi'j zee ok: hui, gaoj' uut zeilen?

Now, dat kon ze wel zien vanzels, mar 'k vun et toch mooi dat ze 't zee. Ik droomde wel es van heur; naachs.

Dat zeilen was mooi wark. 'k Gong vaeke in de richting Spanghoek. Daor weren niet zoveule dri'jen over de Scheene. En bi'j Bakkers broggien (niet et Spanghoekster broggien), daor was een groot trekgat. Daor koj' laveren, zo ze dat nuumden. Op een keer hadde ik stiekem mien kleine breurtien mitneumen in de punter. Moch van moeder hielemaole niet netuurlik. Vusen te geveerlik! Ja, mar ik hadde mar ien zweerd bi'j de punter en mit laveren mos et zweerd iederkeer van de iene naor de aandere kaante. Dat kon mien breurtien dan mooi doen. Hi'j was al een jaor of vufe, zesse. Soms gong et verkeerd; dreef et zweerd in 't trekgat, half onder waeter. Ikke foeteren op die jonge. Et zeil naor beneden en de veerboom d'r bi'j. Doe we thuus kwammen was 't niet best. Blauwe plakken van 't kniepen. As moeder je te pakken hadde, dan waj' niet gelokkig! 'k Vun et gemien. Die kleine jonge mos toch ok wat leren. Now dan! Aovens kreeg vader dan 't verhael te heuren; slim andikt, vun ik. Mar vader zat onder 't eerappelschellen wat te gniesen. 't Was allemaole weer goed gaon en hi'j docht an zien eigen kwaojongesstreken.

Nao 't eten zette vader de radio vaeke an. We hadden een mooie luudspreker bi'j de radio; krek een hoorn van een grammefoon, een zwatte. Hi'j kraste wel es wat mar dan prutste vader even mit de annode of d'r kwammen een peer batteri'jgies bi'j an en daor gong et henne. Soms jodelen; mar mooie lieties vun ik et mooiste. *Twee ogen zo blauw* of *Violetta*. Dat kwam uut de opera, zee vader. En dan docht ik: dat mossen we hier now es uutvoeren. Hier, bi'j zoe'n mooi groot trekgat. Een tenielstok of wat ze een opera nuumden; mit veul zingen en veurdregen. Doe we laeter een roeibotien hadden, gong ik daor de Scheene wel es mit uut. En dan speulde mi'j de wieze van: *Heur mien lied, Violetta* deur 't heufd. En dan docht ik an Froukien! Ik maekte doe zels al een lietien, 't begin veur oonze opera. Dan zong ik (zachies):

*Heur mien lied, kleine Froukien,
heur mien lied, ik zing jow toe.
Heur mien lied, uut mien roeibotien
want ik hole, zo van joe!*

Now, we zollen best zowat maeken kunnen. D'r weren genoeg in de poolder die wel mit doen kunnen, vun ik. Daor haj' de schoelemeester, die schreef ok boekies. En hi'j was de hiele wereld zowat deur west. Die kon best mitdoen; wol hi'j ok vaaste wel. En bi'j de meziek weren ok hiele goeie tenielspeulders. Ik was ok bi'j de meziek en ik zol wel goenend vraogen kunnen. Hadden we ok al meziek d'r bi'j. En Froukien kon mooi zingen, hadde ik heurd.

Och man, waar zit ie toch mit jow gedaachten. Daor zit Froukien en de opera gaot beginnen.

Mar 't is niet oonze opera! Moej' es zien wat veur mooie kleren as ze an hebben. En de meziek heur ie wel, mar ie zien gien muzikaant. Die zitten onder, in een dreuge sloot. Die Hoffmann kan mooie verhaelen vertellen! Die iene vent is de

hieltied mar weer verliefd; mar 't wodt nooit wat. Dat komt ok deur die bedrieger die d'r bi'j is. En het hi'j dan een mooie zangeres, dan gaot die weer dood. Kiek, now beduvelen ze him mit een mooie ankliede poppe; stinkt d'r nog in ok! En wat zullen we now beleven! Allemaole jongen en meiden die zitten te flikflooiën. Die jongen in een half lange, witte onderbroek. 't Lieken wel van die hadrieders van vroeger. Die gongen d'r ok in de onderbroek tegen an; mar die weren niet wit, mar blauw streept. Dan reden ze soms om een pries van een vuufkop brune bonen mit een lappe spek. Dat weren aandere tieden. 't Meziëkkorps d'r bi'j, mooi was dat. Ja, ik mochte daor van mien oolden aenlik niet henne. Dat vunnen ze doe te werelds. Mar, 'k kreup wel es stiekem onder et touw deur. Froukien moch d'r wel henne. Now, dan was mien middag al weer goed.

De opera is oflopen. Volgend jaor, hoop ik, mar weer! En toch, oonze opera hadde mooier west. Zo, mit allemaole boties in de trekgatten. Mar, misschien komt dat nog wel es. Ik hebbe begrepen dat ze de hiele boel in de Westhoek onder waeter zetten gaon. Wie wet of ze dan oonze opera niet uutvoeren. Mit punters, mit of zonder zeil, vanuut Ni'jtriene, Scharpenzeel, Ossenziel en Schoterziel op naor de Lendiek. Op naor Spanghoek. Of ik et nog beleven zal? 'k Weet et niet. Mar, deurzetten Spanghoek. 't Kan best hiel mooi wodden! Spanghoek: Veuruut!

Juffer Draaisma

Juffer Draaisma ston al krapan twintig jaor an dezelve legere schoele, now basisschoele "De Kotte Broek" nuumd. "Waor blift de tied," het ok zi'j de laeste jaoren vaeke docht. Moej' even naogaon wat as dat betekent. Krapan duzend kringgesprekken hullen, elke maendagmorgen opni'j. Krapan duzend keer kiender perbeerd rekenen te leren, tael, haandveerdighied en gimstieklussen geven. En nog vule meer. Krapan honderd oolderaovens mit hullen en krek liekevule eupenbaore lessen geven mit de oolden d'r bi'j en wel duzend keer oolden te woord staon, die mit de vraoge kwammen hoe as heur kiend vodderde of as d'r es perblemen weren. Zi'j heurde bi'j et meubilair van de schoele, eins bi'j de eventaoris van et dörp.

Et wodde juffer Draaisma now tevule. Ze hadde d'r eins schone genug van om deensdagaovend weer de zoveulste teamvergeerding te hebben en de dag daarop naor "Remedial Teaching" en donderdags naor de "Innovatie-Kring". Niet dat ze et zoe'n perbleem vun om al die ni'je en veural ok Amerikaans-Ingelse dingen mit te maeken. Ze hul best van weer een ni'je uitdaeging. Mar mit de overgaank as vrouw, wol ze now ok wel es naor de uitgaank van et onderwies. Ze hadde now kiender in de groep, waor as ze de oolden ok van had hadde en eins was de hiele schoele heur familie wodden en om daar now elke dag weer mit op te trekken, now, nee, liever niet. Juffer Draaisma wodde daar elke dag meer en meer muui van en dat kwam et onderwies ok niet te goede en de kiender al hielendal niet.

Ze praotte daar es mit de direkteur over, mar die hadde gien klachten, begreep et wel, mar zag ok gien oplossing. Wat kan een juffer van een basisschoele anders as juffer wezen? Dat hadde juffer Draaisma zels ok al bedocht en as ze toch warken blieven wol - en dat wol ze, krek as heur vrund - dan zag ze ankommen, dat ze dat tot heur zestigste doen blieven mos. Nog tien jaor d'r bi'j. Gien deurkommen an. Ze wol d'r toch es mit de direkteur van de onderwiesbegeleiding over praoten. Meugelik had die goeie raad. Et was wel een betoefte iene. Doe die es op schoele kwam, begon ze d'r in et schoft mit him over. Mar die zag et ok niet zo goed zitten. "Het geeft allemaal problemen met de pensioenvoorziening, de beste oplossing is wellicht om in een deeltijdbaan te gaan, maar zo eenvoudig is dat ook niet. Het inkomen gaat behoorlijk naar beneden en invallers vallen op de onmogelijkste momenten uit. Bovendien moet het allemaal kwa dagen, uren, lesmethoden en scholen maar goed passen... Wellicht is afkeuring het beste, ik zou maar eens met de dokter gaan praten."

Ok dat hadde juffer al es bi'j heurzels overlegd, mar wat moej' tegen de dokter zeggen en gaot et eins wel an om alle perblemen van schoele en nog zoveule meer

bi'j de dokter in de spreekkaemer te brengen. "Ja hoor," zee de dokter, "daar zijn wij wel aan gewend. En het is niet onlogisch ook. Als er problemen zijn binnenshuis of buitenshuis, dan leidt dat tot lichamelijke klachten of psychische verschijnselen of tot beide en wordt er terecht een beroep op de medici gedaan. Daar zijn wij voor." Juffer Draaisma vuulde heur al hiel wat gerust steld. Dan wol ze d'r veerder ok hielemaole niet ommehenne dri'jen en gewoon zeggen waor et op ston. "Dokter, ik wil eerst graag gewoon een tijdje thuis blijven om alles eens op een rij te zetten. En dan bij u terug komen om te zien hoe het verder moet. Of ergens een baan proberen te houden binnen het onderwijs, wat ik toch altijd wel graag heb gedaan en vroeger ook m'n liefste wens was om juffrouw te wezen, of buiten het onderwijs - maar ik zou niet weten wat - dan wel met uw medewerking het leiden tot een afkeuringsprocedure." Hè, hè, die muuiliike woorden weren d'r allemaole uut. "Goed," zegt de dokter, "laten we beginnen met drie weken rust," en hi'j vragt nog wat over et eten en et slaopen, nemt gewicht en bloeddruk en zoksoorte van dingen op en besluit mit: "Dan zie ik u wel weer."

Die drie weken thuis vullen juffer Draaisma tegen. Netuurlik ze hadde van alles wel wat te doen. Dingen die veur een pat ok mossen en veerder as plezierige tiedbesteding, mar ze vun dat ze vusen te veule mit heurzels doende was. Al die gedaachten, al die overwegings daegeliks in je heufd ommespoeken te laoten, was ok niet van et beste. En ze miste de kiender ok wel; en de kollega's. "Weej' wat," zee heur vrund, "meugelik kuj' in de weke een dag minder naor schoele gaon, dat verlicht ok al hiel wat en et loon van een dag kun we toch wel missen mit 'n beidend. Misschien gruuit dat nog es uut tot een twielingbaene. Jammer toch, dat ze nog niet meer doen an arbeidstiedverkotting. Dat zol in et onderwies leerlingen en passeniël te goede kommen kunnen, krek liek as buten et onderwies, dat ok een protte meensken veuruut helpen zol. Minder wark deur meer meensken." En zo is et op et laeste kommen, dat juffer Draaisma now nog mar dattig uren warkt in de weke. Heur vrund, die d'r nog wel zestig maekt, is d'r ofgeunstig op en kikt uut naor de dag waarop him dat ok vergund wezen zal. Blikt et onderwies toch veuruut te gaon, mit deur meensken as juffer Draaisma.

